

HERBA DEL TRAIADOR

Prunella hastifolia Brot.

[1804, Fl. Lusit.1: 181] $2n=28$



Prunella hastifolia



Prunella vulgaris



Prunella grandiflora



Prunella grandiflora

Grup d'espècies similars presents a Catalunya.

Prunella grandiflora (L.) Scholler [1775, Fl. Barb.:140] **2n=28**

Prunella hastifolia Brot. [1804, Fl. Lusit.1: 181] **2n=28**

Prunella hyssopifolia L. [1753, Sp. Pl. : 600] **2n=28**

Prunella laciniata (L.) L. [1763, Sp. Pl., ed. 2 : 837] **2n=28, 32**

Prunella vulgaris L. [1753, Sp. Pl. : 600] **2n=28**

Aquest gènere era conegut com a *Brunella* abans. Les quatre espècies es fan a les clarianes del bosc i als marges herbosos. Als Pirineus i zona prepirinenca s'hi troba una espècie força peluda, de fulles estretes (2 cm), essent les superiors pinnatifides, i amb flors blanques: ***Prunella laciniata*** = *P. alba*. Es fa dels 100 als 1800 m snm.

Les altres tres espècies tenen les flors blaves.

Una les té menors, de 12 mm, de tub recte, amb fulles pròximes a la base de la inflorescència (que és allargada), poc peludes, gairebé enteres: ***Prunella vulgaris***. Es fa dels 100 als 2100 m snm.

Les altres dues tenen les fulles superiors força més avall que la base de la inflorescència.

Prunella grandiflora té les fulles basals de 3-5 x 2 cm, poc dentades, atenuades a la base; les flors de 2.5 cm de llarg, en espiga compacta de 4 cm, i la corol·la molt suaument oberta. Es fa dels 1000 als 2100 m snm.

Prunella hastifolia = *pyrenaica* té les fulles majors, hastades a la base, lobades, dentades, i la corol·la fa 3 cm de llarg, i es dilata bruscament a la gorja. Es fa dels 100 als 2200 m snm.

Prunella hyssopifolia té les fulles estretament lanceolades, enteres, sèssils (excepte les basals), les bràctees ciliades i la corol·la de 16 mm, violeta (o rosada). Es molt escassa i es fa en herbeis inundables dels 100 als 800 m snm.



Prunella laciniata



Prunella grandiflora



Prunella hyssopifolia



Prunella hastifolia



Prunella hastifolia



Prunella vulgaris

NOMS POPULARS

PRUNELLA HASTIFOLIA & PRUNELLA GRANDIFLORA

Català: herba de la mel, herba de la prunella, herba del traïdor, herba melera, herba melosa, magrana, magraner bord, magranes agres, mel, meliques, herbes de paller.

Castellà: azafate de la reina, brunela mayor, consuelda mayor, morena gentil, morenilla española.

PRUNELLA VULGARIS

Alemanys: Kleine braunelle/ Gemeine brunelle/ Braunelle / Brunelle / Gemeine braunelle / Gewöhnliche braunelle / Kleine brunelle / Kleine prunel

Anglès: Selfheal/ All heal / Black man / Brunel / Carpenter-weed / Carpenter's grass / Carpenter's herb / Common heal-all / Dragon-head / Heal-all / Hook-heal/ Heart of the earth / Pimpernel / Sickle-heal/ Sicklewood / Sicklewort

Aragonès: brunela, orejas de gato, consuelda menor

Basc/Euskera: zolda, zolda belarra.

Català: brunella vulgar, consolda menor, herba de la princesa, herba de la prunella, herba de les ferides, herba del traïdor, herba de l'angrena, setge.

Castellà: zafate de la reina, brunela, brunelda, consolda, consuelda, consuelda menor, consuelda silvestre, consueidilla, erico, hierba de las heridas, hierba del carpintero (4), hierba del podador, manguera, morenilla entera, morenilla pobre, orejas de gato, prunela, prunella, suelda, suelda-cortaduras, uña de caballo, uñas de caballo, yerba de las heridas, yerba del podador, érico.

Gallec: brunela, consolda, consolda-menor, erva-férrea, forrona, herba das feridas, herba das fridas, herba de San Xoán, herba do ferro, herba do forrol, herba ferrea, herba ferroa, herba ferrona, herba forrona, junta-carne, menudilha, planta do forrol, prunelha.

Portuguès: barral, brunela, consolda menor, consolda-menor, erva ferro, erva férrea, erva-férrea, herba das fridas, herba do ferro, herba-ferro, herba ferrona, herba-das-fridas, herva ferrea, menudilha, prunela, prunelha.

Rus: Черноголовка обыкновенная

Xinès: 夏枯草 / xia ku cao

DESCRIPCIÓ BOTÀNICA

Dins la família de les Labiades, el gènere (que compta amb 9 espècies al món), es caracteritza per tenir la corol·la netament bilabiada, estams aproximats i paral·lels sota el llavi superior de la corol·la i àpex dels filaments estaminals apiculat. Les plantes del gènere *Prunella* són herbàcies, perennes, rizomatoses i formen colònies més o menys grans. Les tiges són glabrescents o una mica piloses, en especial als cantells. Les fulles són simples, enteres o laciniades o serrades, glabres o piloses. La inflorescència és en espiga terminal compacta, més o menys pedunculada, i en general amb 6 flors per verticil. Les bràctees florals estan imbricades i són amplament ovals, acuminades o alenades. Les flors tenen un pedicel molt curt. El calze és zigomorf, acrescent, tubular, amb 10 nervis, sovint amb 2 quilles laterals, sense anell de pèls interior, i amb el llavi superior més o menys truncat acabat en 3 espícules, i el llavi inferior amb 2 dents triangulars, corbades cap amunt. La corol·la és bilabiada, amb el tub cònic, el llavi superior còncau, arrodonit, i l'inferior recorbat cap avall, còncau a l'àpex, i amb els lòbuls laterals truncats obliquament. Estams 4, didínams, exerts, amb filament apendiculat. Estigma bifid. Núcules ovoides, apiculades o arrodonides.

Prunella hastifolia és planta vivaç, de 190 a 45 cm d'alçària, rizomatosa, amb tiges ascendents, laxament folioses, amb fulles de 3 cm d'amplada, peciolades, oval-hastades, truncades en cor i dentades a la base, dèbilment nerviades. El parell de fulles superior queda distant de la inflorescència. Les flors són blaves violetes, grans, de 3 cm. El calze és molt pelut, amb el llavi superior amb les 3 dents molt marcades, triangulars-agudes i el llavi inferior fes, fins a força menys de 1/4, en 2 lòbuls molt ciliats. Corol·la de 30 mm,

de boca molt oberta, amb filaments estaminals llargs (exerts) acabats en una dent cònica forta, arquejada cap enfora.

Prunella grandiflora és planta vivaç, de 5-25 cm, dèbilment pubescent, rizomatosa, amb tiges ascendents o redreçades densament folioses. Fulles de 2 cm d'amplada, peciolades, el·líptiques oblongues, de base arrodonida o cuneada, enteres o una mica dentades, amb els nervis molt marcats. El parell de fulles superior queda ben separat de la inflorescència. Flors de color blau violeta, de 2-2.5 cm. Calze amb pèls rígids fins, amb el llavi superior amb les 3 dents pronunciades, essent el central una mica més gran, i les 3 triangulars agudes, i el llavi inferior fes fins gairebé 1/3 en 2 lòbuls finament ciliats. Corol·la de 2-2.5 cm gradualment eixamplada. Filaments estaminals tots acabats per un mugró arrodonit de 0.5 mm.

Prunella vulgaris és una planta vivaç (o bisanual), dèbilment pubescent, amb soca curta, tiges redreçades laxament folioses. Fulles amples de 2 cm com a molt, peciolades, oblongues, arrodonides o cuneades a la base, enteres o una mica dentades, amb nervació poc marcada. El parell de fulle superior toca a la base de la inflorescència i l'embolcalla una mica. Flor de color blau violeta, força petites (1.5 cm). Calze amb alguns pèls fins rígids, amb els llavi superior amb les 3 dents poc pronunciades, essent el mitjà truncat i bruscament apiculat ; i llavi inferior fes fins gairebé 1/2 en 2 lòbuls finament ciliats. Corol·la de 10-15 mm, gradualment eixamplada. Filaments estaminals llargs acabats en una punta dreta.

HISTÒRIA I LITERATURA

«*Lo que no cura el médico, lo cura el érico*». Dita de la província de León.

«*That he needs neither physician nor surgeon that Self-heal and Sanicle to help himself*».

Per a NICHOLAS CULPEPER (segle XVII) la *Self-heal* o *Prunel* és planta de Venus amb la que et pots guarir qualsevol ferida estant sol.; ja sigui interna o externa. Per feride sinternes, més vasl prendre la planta en xarop, i per ferides externes en ungüents o compreses. Es pot combinar, per fora, amb *Ajuga iva* i *Sanicula europaea*. És un remei bo per a les úlcer sverdes. Contra el mal de cap va molt bé aplicar als polsos ooli de roses barrejat amb el suc de la planta. El mateix afegint'hi mel de roses neteja i cura les úlceres d'ela boca o la gola o als genitals.

PREPARATS

Les quatre espècies es poden menjar en amanida.

Es pot aplicar externament (UE) un cataplasma de planta tendra picolada a les ferides o gangrenes.

O també en UE es pot aplicar un ungüent de les rels (deixades macerar en oli durant 40 dies) per prevenir cremades pel sol.

En ús intern (UI) es sol preparar la decocció (2 minuts) de 40 g / L de planta tendra per prendre durant el dia.

També es fa la infusió de planta tendra per a banys o compreses a aplicar en ferides o nafres. Cal posar la planta en aigua freda i retirar del foc quan comenci a bullir o una mica abans.

EFECTES FISIOLÒGICS

Almenys els extractes de *P. laciniata* i *P. vulgaris* estimulen la proliferació dels limfòcits T, i inhibeixen molt la producció d'òxid nítric (desencadenada per lipopolisacàrids als macròfags). Són, doncs, antiinflamatoris i immunoestimulants.

En les gates, *Prunella hastifolia* promou la producció de llet.

PROPIETATS I USOS MEDICINALS

- abscessos UE
- amarga
- amigdalitis
- analgèsica
- ansietat
- antibiòtica (*Bacillus typhus*, *Escherichia coli*, *Mycobacterium*, *Pseudomonas*, *Shigella*)
- anticancerígena
- antiespasmòdica
- antiinflamatòria
- antimutagènica
- astringent
- càlculs biliars o renals
- càncer (pell - pulmó)
- carminativa
- catarro
- cicatritzant
- colagoga
- colesterol
- còlics
- conjuntivitis UE
- convulsions nervioses
- cremades
- cucs intestinals
- dentífrica
- depurativa
- descongestionant
- diabetis
- diarrees
- dismenorrea
- diürètica
- ecbòlica (accelera el part)
- edemes
- edemes
- embussos al fetge o melsa
- estomacal
- estomatitis UE
- expectorant
- faringitis UE
- febre (flors)
- febrífuga
- ferides (externes o internes) (també ferides de bala)
- filtre solar (rel macerada en oli)
- galactagoga
- ganglis inflamats
- gangrena UE
- gasos intestinals
- glossitis
- goll
- gota/poagra
- hemorràgies
- hemorroides UI (amanida)
- hepàtica
- hepatitis (flors)
- herpes labial UE (ungüent)
- hipertensió
- hipoglucemiant
- hipertensora
- icterícia
- inestabilitat al caminar (evitar caigudes, tendència a caure)
- infeccions d'orina
- letargia
- leucorrea
- limfadenopatia
- mal d'estómac (còlics)
- mal de cap
- mal de coll UE
- mal de queixal UE
- malalties de transmissió sexual
- mareigs
- menopausa
- menorràgia
- mossegades d'animals
- nàusees
- orina escassa
- refredat
- refrescant
- reuma
- sarna
- sinusitis
- talls UE
- tinnitus
- tònica
- tuberculosi (escròfula / hemoptisi)
- tumors als pulmons
- úlceres
- vasodilatadora
- vermífuga
- vertigen
- vòmits
- vulnerària

PRINCIPIS ACTIUS (PRUNELLA VULGARIS)

- 3-beta-hidroxi-olean-12-èn-28-aldehid
- àcid 2-alfa-3-alfa-dihidroxi-urs-12-èn-28-oic
- àcid 3-O-acetil-ursòlic
- àcid betulínic REL
- àcid cis-cafeic
- àcid esteàric
- àcid glucònic
- àcid làuric
- àcid linoleic
- àcid mirístic
- àcid oleanòlic
- àcid rosmarinic
- àcid trans-cafeic
- àcid ursòlic
- àcids hidroxi-cinàmics
- alcaloides
- alfa-espinasterol
- alfa-fel·landrè
- amargs
- antocianines
- arjun-glucòsid I
- Arsènic
- beta-amirina
- beta-pinè
- beta-sitosterol
- Calci
- cinaròsid
- clorur potàssic (ClK)
- Coure
- cumarina
- d-càmfora
- d-fenchona
- daucoesterol
- delfinidina
- escopoletina
- eucaliptol
- fenchil-alcohol
- fenchona
- Ferro
- fitol
- fructosa
- galactosa
- hiperòsid
- iso-orientina
- kaempferol
- linalil-acetat
- linalool
- lupeol
- luteolina
- Magnesi
- Manganès
- Mercuri
- mircè
- oli essencial
- Potassi
- prunel·lina
- quercetina
- rutina
- sacarosa
- Sodi
- tanins
- umbel·liferona
- vitamina K
- vulga-xantina-I
- xilosa
- Zinc